

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

De actibus humanis - Cod. Ettenheim-Münster 325

Thomas <von Aquin, Heiliger>

[S.l.], [17. Jahrh.]

Disputatio 4ta

[urn:nbn:de:bsz:31-131633](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:bsz:31-131633)

Disputatio. 7. Articulus. 1. S. 1.

sequendo sententiam minus probabilem relicta probabiliore et tutiore sequor sententiam probabiliorem et comiorem Doctorum, cum longi plures doceant hoc esse licitum. Quod sententiam minus probabilem relicta probabiliore ac tutiore, verè tamen adhuc probabilem sequendo honestè et prudenter operor. In quo discursu major est saltim moraliter certa, vel uno evidens: minor quoque talis est: quod enim conclusio, qua est ultimum dictamen conscientiae, est moraliter certa.

Disputatio 4ta.

De Conscientia probabili.

Articulus 1mus.

An in praxi liceat sequi sententias solum probabiles?

S. 1mus.

Prænotantur aliqua.

Dixi jam superius Conscientiam probabilem seu opinionem esse Judicium infirmum alicui parti præstitum, conjunctum cum fœdine, vel saltim de se conjungibile cum illa. Jam de hac ulterius notandum est i. opinionem verè probabilem esse, qua tam firma ratione fulcitur, ut Virum em prudentem possit movere ad assensum. Improbabilem verò esse eam, qua levis momenti motivo nititur, nec Viri prudentis assensum promeretur.

Notandum est. opinionem probabiliorem esse illam, qua firmiori fundamento fulcitur, sive demum majus hoc fundamentum consistat in probabilitate majore intrinseca, sive extrinseca, qua in auctoritate

126.

127.

De Conscientia probabilis.

maiore consistit. ubi tñ hoc em notandum e,
regulariter loquendo, ut ait Castropalas, eam
sententia probabilior e ee iudicanda, qua a pluri-
bus et doctioribz defendit, ut dixit Aristoteles,
i. logicorum. cap. i. q. prapumi debet, hoc ipso, q
plures ad ead defendenda concurrerint, eam effi-
ciori raõe ee suffulta, nisi aliunde infirmitas
raõis deprehendat, ut sapere fieri pot.

128. Notandũ. 3. alia sententia ee certo probabilis,
et alia probabiliter solum probabilis: alia
item magis tuta, alia minus tuta. Certo pro-
abilis e, de qua certũ e, q nihil motivo ma-
gno ponderis: probabiliter probabilis e, de qua
hoc n e certũ, sed tñ probabile. magis tuta
dicit, quã qui sequit, n pot peccare, aut saltẽ re,
motior e a periculo peccandi. minus tuta e,
quã qui sequit, saltẽ moraliter peccare pot.
ubi tñ hoc e notandũ, pãe subinde sententia magis
tuta ee probabilior alia tutiore: si sententia
negans obligacõẽ penitentiõis statim post commissũ
penitentiõẽ e certo probabilior opposita, et tñ e magis
tuta, ut in tract: de penit: diximus.

129. Notandũ. 4. alia probabilitate ee absoluta,
alia comparativa. per absolutã probabilitate hic
elligit, ita, qua nihil motivo q saltẽ secundum
se acceptũ e magni momenti, abstrahendo interim,
an em tale sit in comparacõẽ cum motivis oppo-
sitis. Huiusmodi probabilitate em hõit multa
sententia absurda, imõ et heretica, q nempe
nituntur motivis aliquibz, qua tenõẽ se precise
accepta merenti prudente a sensũ, nisi ab oppositis

Disputatio. 4. Articulus. i. S. i.

motivis enervarentur. Per probabilitatem
verò comparativam intelligimus, quæ inter motiva
magni momenti, em in comparatione cum motivis
oppositis, nec ab his enervantur, sed em stantibus illis,
omnibusq; rite expensis meritis assensum prudentem.
et ejusmodi probabilitatem comparativam nulla habet
sententia hæretica; q; motiva pro hæreticorum erro-
ribus pugnantia prorsus enervantur ab oppositis
motivis catholica veritatis. Nulla em sententia
absurda habet ejusmodi probabilitatem, q; si talis
haberet, hoc ipso non esset absurda; ut patet.

Notandum. 5. potest contingere, ut sententia aliqua,
quæ antea erat em comparative probabilis,
de novo incipiat fieri em comparative improba-
bilis, si nimirum incipiant illius fundamenta de
novo enervari, vel ob novam aliquam definitionem
Pulchra, vel ob rationem aliquam de novo inventam, et
habentem evidentiam aut certitudinem saltem morale,
vel denique q; alias manifestè ostendit, fundamenta
quibus illa hæterus nitetur, nullis esse momenti.
Et opposito am fieri potest, ut sententia, quæ antea
erat improbabilis, eo q; nullum pro ea appareret
motivum magni momenti, de novo fiat probabilis
per hoc, q; de novo pro eadem inveniantur moti-
va magni momenti, ab opposita sententia motivis
non enervata.

Notandum. 6. generaliter et vixitè loquendo non est
verum, q; auctoritas unius auctoris impressi absolute
et sine sufficienti ad reddendam aliquam sententiam theo-
logicè probabilem ratio est, q; subinde fieri potest, ut
ejusmodi auctoritas per opposita sententia motiva

130.

131.

De Conscientia probabili.

energet, uti fit, q̄do pro sententia opposita stat
certa auctoritas Ecclesie, vel definitio, vel unani-
mis sanctorum Patrum et theologorum consensus
in materia fidei aut morum, aut ratio aliqua huius
evidentia vel certitudine morale. Hinc merito
ab Alexandro VII. damnata est hæc propositio: si
liber sit alicujus junioris et moderni, debet opinio
cenferi probabilis, dum non constat rejecta esse à sede
Apostolica, aut improbabile.

132. Interim tamen sapere in auctoritas unius Viri docti et
probi potest sententia aliqua in re dubia facere pro-
babile, ut contra docent auctores post Navar.
Vasq: Henric. Angelus, aliosq; allegatos apud
Cardenam in chrysi theologia, et hoc quod in
his capitulis: 1. respectu ratiōis, q̄do hi bona fide
sequuntur ductum et auctoritatem parochi, confes-
sionis aut Confessarij. Ratio est, q̄d lumen ratiōis
docet, illos prudenter fidere viro docto et probo,
et minimè suspecto, qui ex officio non tenent, nec
possunt discutere doctrinas theologicas, uti rudes
non possunt. 2. potest enim auctoritas aliquando
viri unius docti et probi sententia aliqua facere
per se probabile tunc, q̄do firma ratio fulcit,
et ab opposita sententia motivis non enervatur, et q̄do
auctor alius habet judicium sanum, et doctrinam circa
quodvis objectum egregie instructum, sitq; idem
veritatis potius, quam novitatis amans, ac sua
sententia non obiter tamen tradiderit, sed ex instituto
examinaverit. ejusmodi est auctoritas merito potest cen-
seri magni momenti, et hæc ratione plurime sen-
tentia, qua antea à patrociniis destituta erant,
sunt in Accademias inducta, ac postmodum conees facta.

Notandum. 7. aliud est opinio speculativa in probabile, et aliud est practice probabile. Speculative probabilis est illa, qua propter firmitatem motivi sui de se meretur prudentem assensum, abstractendo in, an usus illius sit licitus vel " ?
 practice probabilis est illa, cujus usus probabiliter est licitus; si speculative probabile est; imò ad auctoritatem probabilis, valida est absolutè per sola hæc verba collata: absolvo te: practice verò hoc nullò modo probabile est.

133.

Notandum 8. sermonem impostum nobis non amplius est de dictamine proprio et immediatè procedente operis, sed in de dictamine remoto conscientie illud est fingi ex precedente disputatè debere esse moraliter certum, et non cum actuali conscientia esse conjunctum. Hinc in quibus impostum, utrum liceat sequi sententias probabiles in dictamen remotum, ita sit, ut ex reflexa probabilitatis cognitione possit elici dictamen conscientie ultimum moraliter certum, exclusivè omnis conscientie de inhonestate actionis ponenda.

134.

S. 2. d. 2.

An semper liceat sequi sententiam quamcumque probabilem, et minus tutam?

Dico. i. non licet sequi generatim et vixliber sententiam quamcumque probabilem et minus tutam, em in dictamen remotum conscientie. Ista nunc res post propositionem hanc damnata est ab Innocentio XI. Generatim, dum probabilitate extrinseca vel intrinseca, quantumvis tenui, modo à probabilitatibus finibus non exeat, confisi aliquid

135.

De Conscientia probabili.

facimus, semper prudenter agimus.

136. Probatur Conclusio i. ex eo qd multa em
sententia haeretica sunt absolute probabiles, et
tm eas sequi n licet, ut pote certo falsas et
enervatas. Deinde q aliqua sententia probabiles
versantur circa valore Sacramti, quas in praxi
sequi n licet; sic q tota foa Sacramti pe-
nitentia in his Verbis consistat: absolve te,
e sententia probabilis; imo speculativè probabi-
lior, nullo modo tm eam sequi licet practice:
pariter certu e, n licere medico in cura
agroti adhibere medicina probabile et minus tu-
tam, si pot hberè certu, sic em Judex n pot
ferre sententia juxta rades ming probabiles,
sed debet nescio illa pronuntiare juxta probabiliores.

137. Probatur. 2. q aliqua sententia n sunt certo,
sed tm probabiliter probabiliter probabiles
comparativè, si am has geatim et Visiter
sequi liceret, tunc vix foret tam absurda sen-
tentia, qua hois alias propensi ad lapiora n
sibi fingerent, probabiliter ee probabile, q in-
duceret notabile moru perversitate. quapro-
pter consuevit negari, tales tm probabiliter probabi-
les sententias sequi licere in operando, praesertim
qdo sunt minus tuta, tum propter periculum
perversioris, tum q id nulla efficaci rase foa
detur, tum em, q tales sententia n pot absolute
ita judicari verè, sicut illa, qua sunt certo pro-
babiles comparativè.

138. Probatur. 3. ad licite et honestè sequenda in praxi
sententia aliqua theologica nescio requiritur, ut
ex illa tqm ex objecto reflexè cognito deducatur

prius dictamen aliud propinuum ac moraliter certum,
 et practicum, sed non ex quacunque sententia probabili
 fit tale dictamen propinuum moraliter certum de
 sui. ergo non licet quacunque sententia probabile
 licite et honeste sequi. minor constat ex
 precedentibus duabus probationibus: hoc ipso est, quod
 multa sententia probabiles sint heretica, absur-
 da, et levi ratione firmata, et cum periculo
 propinuo conjuncta, non fit ex istis deduci dictamen
 practicum ac propinuum prudens et moraliter cer-
 tum, et consequenter non licet eas vixiliter sequi
 in huius dictamen remotum conscientie.

S. 3tius.

Quando non liceat sequi sententiam
 probabilem et minus tutam?

Dico. 2. 1^o agitur de re pertinente ad valore
 alicujus Sacramenti, ita, ut sit periculum
 nullitatis ipsius Sacramenti, aut 2^o agitur de
 re pertinente ad efficaciam vel inefficaciam
 medicinae, vel ad sententiam judicis, aut 3^o
 agitur de gravi damno propinuo, quod sine magno
 incommodo nostro vitari potest, tunc per se loquendo,
 et quoad moraliter fieri potest, non licet sequi
 sententiam probabilem tantum, sed sequenda est proba-
 bilior et certior, si moraliter haberi possit.

139.

Dixi: per se loquendo, et quoad moraliter
 fieri potest: in casu est necessitatis, ubi certior
 vel probabilior haberi non potest, in administracione
 sacramentorum, ordinacione medicinae etc. tunc licet
 per accidens sequi probabile; imo ad hoc faciendum

140.

De Conscientia probabili.

hab. obligatio. Extra casus necessitatis quoque
sape sufficit probabilis notitia de dispositione
penitentis, et de integritate maali confessionis,
q̄ certitudo moraliter haberi n̄ pot̄ sape, etq̄
onus intolerabile confessarijs, si probabili judi-
cio n̄ possunt acquiescere. Ita tenet modò certa sententia.

141.

Quò conclusio ab initio posita è, q̄ si liceret
gratim em̄ in valore sacramti, in iudicio et
medicina prescriptis sequi sententiam in probabile,
relicta probabiliore, tunc sapissimè proxi-
pateret̄ injuriã et periculum perdenda salutis:
sacramta quoque temerè exponerent̄ periculo meli-
tatis, et induceret̄ summa capitas disciplina
in Ecclesia cum ruina aarum. q̄ clarè è, hoc
n̄ licere.

S. 4tus.

Adduuntur quasita.

142.

Quares. i. Unde cognosci pot̄, sententia aliqua
eè verè et certò probabilis, tantisq̄ ponderis
motivo niti, ut Virò prudenti pot̄ assensu
prudere, n̄ obstantibz motivis contrijs de facto
occurrentibus? R. cum P. Haunoldo
in casibus particularibz hoc pot̄ facilius
deprehendi, quã ut in gèe pot̄ definiri.
Quiter tñ et rectè dicit̄, tunc eè ejusmodi,
q̄o majore vi pollet, quã illa motiva, qua
ordinariè cum falsitate conjunguntur. hoc
am̄ fit, q̄o sententia aliqua nitibz motivo tenui,
et temerè concepto.

Quares. 2. Cur iudex n̄ p̄t. fidi foare dicta-
 men practicum proximum moraliter certum de li-
 centia sua actiois, si caa minus probabile
 vellet adjudicare alicui parti, cum n̄ alij fidi
 foare p̄nt tale dictamen, q̄o sequuntur
 sentias minus probabiles in alijs materijs
 licitis? R: ideo enim hoc n̄ p̄t, q̄
 aliud e caa ee probabile, et aliud e sentia ee
 probabile, qua dicit, licitum ee pronuntiare iudici
 sentia pro caa minus probabili. hoc sentiam
 nullo modo e probabilis, sed falsa et ab Ecclia
 damnata. Unde n̄ p̄t adhiberi pro dictamine remo-
 to probabili, atq; ideo n̄ p̄t ex ea deduci dictamen
 proximum moraliter certum, deberet e talis iudex
 ita secum discurrere: qui sequitur sentia minus
probabile, licite agit, sed ego adjudicando caa
huic parti habenti pro se raoc minus probabile,
sequor sentia minus probabile, q̄o licite ago ad,
judicando huic parti caa. tali am modo n̄ p̄t secum
 discurrere; q̄ minor e falsa et damnata ab Ecclia. q̄o.
 Quob am sentia hac: licitum e pronuntiare iudici sentia
pro caa minus probabili. falsa sit et merito dam-
 nata, inde patet, q̄ alias quavis caa probabile pra-
 ferret probabiliori ex affectu amicitia, nobilitatis,
 potentia aut propria utilitatis, et si cent in manu
 iudicis opes et fortuna pauperu, proferim inter tot
 ambiguitates, et interpretaciones juris, ubi n̄ facile
 contingeret, ut n̄ utraq; pars litigantiu haberet pro se
 opinioe aliqua probabile. Idem dicendum e de

143.

144.

De Conscientia probabili.

Medicis quoad medicinam probabilis, dum sit hinc certa, ta vel probabilior; nemo est dicit, sententia ista est probabile, qua asserit, licet est uti medicina probabilis, si possit hinc certa. Quod est, si hoc est contra caritatem proximi, in eo contra justitiam ex ratione officii, et impliciti contractus.

Simili de causa est, licet probabile, si quis sit, non est hoc, sed feras, qua latet in summo, non si licet explorare seipsum, sed prudenter fundari sit, utrum non sit hoc, si charitas proximi aliud exigat.

145.

Quaerens 3. cum charitas proximi nos obliget ad non sequenda seipsum sententia probabilis, relicta probabiliore, cur non est charitas aut religio vel reverentia erga Deum sit nos obliget ad beneplacitum dnum, et propulsiandas Dei injurias modo probabiliore et tutiore?

R. hoc ideo fieri, quod Deus non est capax altaris lucri vel damni, quod ut creatura hoc agat vel non agat, quod spectatis, sit sibi judicat formaliter honestum, vel inhonestum.

conspicimus autem, quomodo certi judicare possunt, actio sua fore formaliter honesta, si hoc agat, quod omnibus spectatis judicat probabilius esse honestum, donec probetur, dari reflexam legem tutiorem se tractandi, sicut probatur, dari legem reflexam charitatis omittendi actio, ex qua grave damnum ipsi timeatur, licet probabilis illud non sit accipendum ipsi.

146.

Quaerens 4. An in sacro tribunali liceat Confessario se conformare opinioni probabili poenitentis, quamvis ipse credat eam esse falsam.

R. talis non est separatum licite hoc potest facere; in eo obligari ad danda poenitenti obligatio. Quod est, si poenitens est dicit, positus ad absolviendum, cum se opposit sententia sibi licita. ergo tenetur Confessarius eum absolvi.

147.

Quaerens 5. An liceat Confessario, seu alteri Viro

De Conscientiâ probabili.

patrocinandi suas ratios in iudicio, et forte
iudex plus agnitatis agnoscat ex ea parte, qua
advocato minus probabilis videtur. Debet tamen
Clientelâ admonere periculi, ne sine certa vi-
ctoriâ opes consumat, neque desperatâ aut
iniquâ causâ debet suscipere, vel prolelare,
ut adversâ partem fatiget.

150. Quæres. 8. q. Dicendum sit ad hunc casum
Advocati. Cuius advocatus suscipit causâ
Titij, quâ putat minus esse probabilem, quâ
sit causâ Sempronij, qui contra Titium agit coram
iudice. Post aliquo vero tempore certo cognos-
cit, causâ Titij esse minus probabilem, et licet
non videat Causam Titij potest apparere
agere probabilis, quâ Sempronij, nihilominus
tamen pergit causâ Titij patrocinari. queritur,
an licite?

151. Q. Cuius probabilis illicite pergere patro-
cinando causâ. Ita Valenzia, Sylvester,
Alfonso Arriaga, P. Durckhaber, contra
Navarrum, Azor, Laym. Diana et plures
alios. Quod est. q. in presenti casu Cuius
directe est nihil, ut iudex injuste aliquid
decidat pro Titio libente certo minus jus, q.
nemo potest facere. 2. Advocatus in causâ san-
guinis et amissionis honorum non potest patrocinari
causâ minus probabili contra eam, quâ certo co-
gnoscitur probabiliore, ut docet Martinezz et

Disputatio. 7. Articulus. 2. S. 1.

alij apud Diana, et hoc n̄ aliud ob caas, quod
 q̄ n̄ liceat eo igniti, ut iudex iniquè contra
 illud procedat, pro quo majora stant jura:
 gō cum hac rāo pro oi casu militet, n̄gm
 licet advocato contra probabiliora juris
 partis adverſe certò cognita pugnare! B. con.
 traria ſentia nec bono comi, nec ſaluti
 propria ipsorū advocatorū conſulit; q̄ ſi
 nutriendz lites, ſum quaſvis caas advocati
 ſuſcipiant, et proteſtarent, n̄gm ut ſibi
 videntz, probabilis rāo deſtituti. Tēde
 ſi proſumpati n̄ declarant clientibz ſuis
 caas adverſe partis eē certò probabiliore, ad
 q̄ ſi ex comi thlorū ſub jto mortali te.
 nentz, ſe ſere ſp̄ victoria ſpondent, et ſpe
 inani deludunt.

Articulus. 2dus.

An ſaltem aliquando liceat ſequi ſenten.
 tiam probabilem ac minus tutā in alijs
 materijs, quando nimirum illa ſententia ē
 probabiliffima, vel ſaltem aparet mani,
 feſte probabilior, quā ſententia
 oppoſita.

S. 1mus.

Statuuntur noſtra Concluſiones.

Impoſterum n̄ amplius nobis fermo ē de rebz
 ſpectantibz ad Valore Sacramti, officij medici
 aut judicis, aut conjunctis cum injuria propi.
 mi, ſed de alijs ad honeſtate præſe et li.
 centia actionis ſpectantibz. De quibz promde

152.

De Conscientia probabili.

153. Dico. 3. licet aliquando sequi sententia^s pro-
babilis, et n^o moraliter certa, saltem tunc, q^o
illa a^oparet operanti probabilissima. Ita conis.
Probabz. i. Alexander VIII. hanc proposi^o
damnavit: n^o licet sequi opinio^{es} vel inter pro-
babiles probabilissima. q^o vera est nostra con-
clusio, qua^m dicit, licere saltem aliq^o sequi sententia^m
probabilem, et n^o moraliter certam, q^o scilicet illa
a^oparet operanti probabilissima; licet sit minus
tuta, cum est s^uper liceat sequi opinio^{es} tutio-
rem est improbableem, utiq^o definire noluit ponti-
fex licere sequi inter probabiles probabilissima,
si illa fuerit tutior.

154. Probabz. 2. ratio, q^o ex una parte difficilimum,
et spectata imbecillitate hui^{us} ingenij sepe im-
possibile est certo assequi veritate^m circa honeste^m
actionis; et ex altera parte est omⁿi intolerabile,
si quis in praei^o jubeat^{ur} sequi rigidissimas sententias,
licet n^o sint omⁿi^o improbabiles. q^o n^o est presumen-
dum dari tale^m lege^m, utpote qua^m potius notia est,
qua^m utilis.

S. 2^ous.

Statuitur altera conclusio de sententia
probabiliore.

155. Dico. 4. licet in operando sequi legem sitamen re-
motus sententia^m minus tuta^m certo probabilis proba-
bilitate est comparativa, q^o illa operanti a^opa-
ret probabilior opposita tutiore, dummodo proba-
bilitas illa major n^o variet^{ur} circa valore^m termini,

Disputatio. 4. Articulus. 2. S. 2.

aut alias nās, priori articulo exceptas, sed in-
diate verset̄ circa honestatē aut licentiatē actiois;
Probat̄. 1. lex et obligatō nāa commissiōe ab oibz
ignorata, et negata, et qua insuper potius no-
ceret, quā procedet, n̄ dat̄. Sed talis ē lex et
obligatō nāa obligans sequi sentiat̄ p̄r tutiord, li-
cet n̄q̄ probabile ē commissiōe ab oibz ignorata et
negata, et qua insuper potius noceret, quā procedet.
q̄ n̄ dat̄. Major ē certa. uti em̄ minor quoad
primā et rdam partem. quoad 2tia partē pro-
bat̄, ep̄inde, q̄ imponeret onz intolerabile et
moraliter impossibile. q̄ potius obicit, quā procedet.
H. patet: sic ē teneremur sub p̄to mortali im-
diate post commissum p̄tum vel elicere actū per-
fecta contritionis, vel onō confiteri. 2. unus-
quisq̄ pro singulis instantibz temporis graviter
peccaret, qui n̄ eliceret actū contritionis de primo
peccato, et, mora interposita inter peccatū primū
et justificatōē. 3. teneremur singulis diebz fe-
stis peccatorū nostrorū dolore excipitare. 4. de-
berem̄ in circumstia peccati die festo commissi in
confessioē explicare. 5. teneremur repetere
confessioē, imō et baptisimū sub ḡtione subito
quovis dubio, aut metu de eorū invaliditate,
q̄ sentia talia asserentes sunt falsē probiles et
tutiores. taceo innumera alia familia offer-
vatu difficilissima.

Probat̄. 2. ab auctoritate summorum pontifi-
cum; nam isti dispensarunt sapius in voto ple-
ni castitatis, et in matrimonii rato n̄ consum-
mato, secuti sentia n̄q̄ tuta contra valde conē-

94

156.

157.

De Conscientia probabilis.

et probabilis sententia plurimorum apud Sanct.
de matrim. cap. 2. disp. 4. qui docent, id est
cedere potestatem papa. quod vel damnandi
sunt pontifices, vel licitum est usus opinionis
minus tuta.

158. Probatur. 3. quod alias non liceret sequi doctrinas
probabilissimas sapientium v. g. S. Thome si
alii dissentiant, imo si vel unus reclamet, ut
vult Baronius, aut quod ille S. Thome per do.
cuisse vel sententias certas vel tutiores, ad
verum S. de Maria de opinione probabilis in
seculo catholico ipsi exhibet opinionum minus
tutarum.

159. Probatur. 4. Quod sententia probabilior et minus tu-
ta antea explicata potest mihi facere dictamen
ultimum moraliter certum. quod potest illi licite
sequi legem dictamen remotum. H. probatur. Dubitans,
utrum mihi liceat sequi sententiam minus tuta,
et probabilior, potest ita mecum discurrere:
qui prudenter agit, non peccat, saltem formaliter.
sed ego sequendo hic et nunc sententiam minus tu-
tam et probabilior mihi prudenter ago. quod
non peccat saltem formaliter. Minus probatur. ille pru-
denter agit, qui sequitur consensum ferme san-
ctorum Ecclesie opinionem, et consensum primum et
sensum fidelium. Sed ego hoc facio, sequendo sen-
tentiam probabilior et minus tuta. quod pru-
denter ago, non obstantibus 42. argumentis fa-
gnani. Item potest talis ita secum discurrere,
re: licet mihi hic et nunc facere, quodquid

Disputatio. 4. Articulus. 2. S. 2.

oibz rite consideratis prudentius judico, mihi
esse licitum, quam judicare poim esse illicitum. Sed
ego oibz rite consideratis prudentis judico, hanc
actionem oibz esse licitam, quam judicare poim, eam
esse illicitam. qd licitum est mihi hic et nunc
eam ponere.

In hoc igitur syllogismo conclusio, qua est dicta, i 66.
men ultimum et practicum, est moraliter certa,
et exclusiva ois fœdinis. qd p̄m ex sententia
minus tuta, si illa mihi appareat probilior,
opposita tutiore, mihi foare dictamen ul,
simul moraliter certum ^{antecedens} patet, q̄ major
et minor facti syllogismi est moraliter certa et
exclusiva ois actualis fœdinis. qd em̄ con-
clusio, qua est dictamen ultimum et practicum,
mea actionis.

Quod am̄ minor facti syllogismi sit moraliter
certa, em̄ patet, illa est actio prudentius
i 67.
judico oibz esse licita, qua semper iudicata
fuit, et em̄num iudicatur a consensu anti-
quorum et modernorum doctorum sententia esse li-
cita potius, quam illicita. r̄do. illud ju-
dico prudentius esse licitum, qd ois ois fideles
paucissimis exceptis, in suis dictis et factis
supponunt esse licitum, atqz in praxi em̄ indu-
bitato sequuntur. atqz haec actio a consensu
antiquorum et modernorum sententia p̄r iudicata
fuit, et em̄num iudicatur esse licita, eamqz
ois fideles supponunt, et practice sequuntur. qd pru-
dentius judico, illa oibz esse licitam.

S. 3^{tius}.

Solvuntur Objectiones.

162.

Ob. 1. qui n̄ sequitur tutiora, se exponit periculo peccandi. q̄ n̄ licet sequi minus tuta.

R. D. A. peccandi materialiter. C. H. formaliter.

N. A. u. Deus à nobis plus n̄ exigit, quam ut faciamus, q̄ optima fide, et cum prudentis iudicio iudicamus, Deum à nobis exigere.

Deinde ex rationabili cāa licet se exponere periculo peccati em̄ formalis, modo quis habeat prudentis spem illud evitandi. q̄ multo magis licet se periculo peccati materialis exponere tunc, q̄o majus adest fundamentum in- et extrinsecum, nil subest malie materialis.

163.

Ob. 2. ex Sagnano: regula operandi debet esse iudicium firmum et certum, sed nulla opinio em̄ probabilior est tale iudicium. q̄ n̄ potest esse regula operandi, et consequenter n̄ potest sequi sententia probabilior et minus tuta.

R. D. Majoris. regula propria et practica. C. Maj: remota em̄ et speculativa. N. Maj: u. et concepta minore. D. q̄s. q̄o nulla opinio em̄ probabilior potest esse regula propria, seu dictamen proprium et practicum, immediate procedens operatio.

C. q̄s. n̄ potest esse regula seu dictamen remotum. N. q̄s. Sic em̄ intelligendum est illud

Eccli: 37. ante oia opera tua verbum verap precedat te. id est, q̄m dictamen proprium.

quod em de alijs similibz textibz scriptura,
Patru et Juris sacri dicendum est.

Ob. 3. Christus ait in Evangelio: ego sum
Veritas, et n̄ ait: ego sum probabilitas.

167.

gō operantes sola veritas. et n̄ probabili-
tas excusat. 2. in proverbis Sicily: est
via, qua videt hōi recta, et novissima illiq
ducunt ad vberitū. hac via am̄ n̄ j̄t ee
alia, quā probabilis. 3. arcta ē via,
qua ducit ad vita. gō licet via hac difficilis
sit, n̄ ideo excusat.

4. S. Thom. quodli.
lecto 3. in his, inquit, qua ad bonos mores
pertinent, nullq excusat, si sequat erro-
nea opinioe alicujus magistri. 5. S. Au-

gustinus inter tria hominū gea detestanda ponit
unū opinantiū. gō n̄ licet sequi opinioe em̄
probabiliorē. Ita Ronnichig cum suis
Janfenistis, ex quibz alij hac argūta desum-
pserunt.

Ad fermē aēs hos textus, licet in longi alio
sensu dicti sint, proe tñ hic illiq de dicta
mine ultimo, n̄ verò de remoto, de quo solo
hic agim. Interim tñ j̄t em̄ ubiqz con-
cedi antecedens. et negari consequentia.

165.

Ad primū dico, Christus em̄ n̄ dixisse:
ego sum ignorantia invincibilis. gō nec
ignorantia invincibilis nec error excusat
à peccato. Ad r̄dum Q. per viam illā

De Conscientia probabilis.

Illigē viam mundi et voluptatum. Ad 3^{ium} dico, via salutis suam esse definitam aeternitatem et aperiēritatem, in qua nō gēnerat obligatio sequendi tutiora, utpote qua ad oīes ferme ignorat et prudenter negat, qua insuper superare videt quōtionē fragilitatis huius, et ē nōa gēlij potius, quam praecipi: Lex ē, ut ait Balavicus, per quam iubemur facere optima, sēt pessima, ac perpetua cōa peccati.

Ad 4^{um}: pergant legere, et invenient, de qua opinioe dicat P. Doctor, sic ē ait: qui gō assentit opinioni alicujus Magistri contra manifestum scripturae testimonium, nō potest excusari. Ultimo dē nigr S. Augustinus detestatur sententia opinantiū Manichaeorum, qui se arbitrabantur scire, q̄ respiciant.

168.

Ob. ultimo: nō ē explicabile, quomodo ex dictamine remoto probabilis potest deduci dictamen proprium certum. gō. A. probat. gēluso nō potest esse certior, quam praemissa. gō. P. D. H. nō ē explicabile, quomodo ex dictamine remoto probabilis, constituyente aliquem syllogismum formale huius praemissa formale, potest immediatē deduci conclusio seu dictamen moraliter certum. C. quomodo ex dictamine remoto probabilis huius ex praemissa objectiva solū alicujus syllogismi objectivi potest deduci conclusio certa, seu dictamen certum. A. H. C.

167.

Nota, ne de opinione aliqua tū probabilis, huius de objecto reflexe cognito potest affirmare aliquid moraliter certum vel omnino evidens. v. g. q̄ opinio illa sit probabilis, aut prudens propositio, vel q̄ existat. Ne de hac propositioe probabilis solū: nunc ē p̄p̄.

non affirmare, quod potest prudenter credi, nunc se pacem.
 atque adeo si dico: qui rite omnibus consideratis proba-
 bilis iudicat, nunc se pacem, prudenter dicit, nunc
 se pacem: sed ego rite omnibus consideratis prudenter
 iudico, nunc se pacem: ergo prudenter dico, nunc se
 pacem. In quo syllogismo videtur non esse promissa formaliter
 tunc propositio probabilis: nunc est propositio, sed est tamen
 objectiva, hoc est, est tamen obiectum aliquod, de quo re-
 flexe affirmatur, in minore, quod prudenter iudicat, illa
 est vera, atque se pacem: quae minor est moraliter
 certa et prudens, sicut haec est moraliter certa,
 aut potius omnino evidens propositio, quae dico: nunc est
 propositio probabilis et affirmativa. et ideo
 est conclusio est moraliter certa.

Haec res se habet in nostro casu; si est dico: quid,
 quid omnibus spectatis prudenter iudico, omnibus licere,
 illud mihi licet: sed spectatis omnibus prudenter iudico,
 omnibus licere pingere die festo: ergo pingere die festo
 mihi licet. In quo syllogismo maior est moraliter
 certa, minor quoque est moraliter certa, quamvis
 habeat pro obiecto reflexo dictamen remotum solum
 probabile, quod nimirum omnibus liceat pingere die festo,
 de quo reflexe affirmatur et dicit: ego spectatis
 omnibus iudico, licere omnibus pingere die festo. Con-
 clusio deinde est moraliter certa duabus pro-
 missis formalibus immediate inferitur est moraliter
 certa, quae est dictamen proximum operationis.

Articulus. 3. ius.

Utrum Voluntas possit eligere sententiam
 minus tutam in occursum tutioris
 aequae probabilis?

168.

S. I. mus.

Statuitur nostra Conclusio.

169.

Sico. 5. sit voluntas in operando eligere sententiam minus tutam in occursum futurius aequo probabilis, si tamen haec sit certior et comparative probabilis de honestate et licentia alicujus actionis. Ita consensu auctorum postea citatorum. et hoc est celebris illa sententia, qua comiter benigna dicitur: opposita vero rigida vocatur. Quoniam autem in sententiis praesertim illis, quae ad jus naturale pertinent, et innumeras huiusmodi actiones respiciunt, plurimum valet auctoritas, ideo aliquos tantum auctores referam; tot est illorum sunt pro sententia benigna, ut Terentius 150. impressos numeret, Sarasa vero 159. recenscat, Semoia vero in selectis questionibus tract. i. quest. 6. integrum S. impleat cathalogo tum Thomistarum, tum aliorum doctorum. Id ipsum facit Becang citans Episcopos et Sorbonistas oes, qui per 100. ferme annos hac de re usque ad annum 1659. antea sententiam suam iudicium, affirmant, totum mundum procedere minus tutam, minusque probabilem.

170.

Os autem inter doctores impressos citantur ab Espargada ex schola S. Thoma sequentes: nimirum Medina, Bannez, Dyacag Alvarez, Ledesma, Candidus, Tassia, Terra, Casan, Dominicus Soto, Lopez, Victoria, Joannes a S. Thoma, Zúnel et alij.

Pro nostra societate am sunt: Suarez, Vassquez,
 Thomas Sanchez, Lessig, Valenzia, Toletus, Prior,
 Sa, Salas, Granada, Becanus, Tannerus, Escobar,
 Henriquez, Reginaldus, Coninch, Oviedo, Arria-
 ga, Fagundes, Caymann, dicastillo, Turriano,
 Galag, Prepsberg, Fabij, Tamburing, de Rhodes,
 Orbeckin, Cardenas, Mondo, Gabath, Terily,
 Haunold, Glung. &c. Et alijs eandem sententia
 suentibus Mastrijs et Pontij celebres Theologiae,
 Rodriguez, Besanzius, et alij quamplurimi con-
 tra Julium, Vincenzium, Baronium, Gonetum, Comi-
 solium, Philalethem, Elizalde, qui per anagramma
 vocat se cella Dei, Fagnanum, Grenau, Marinarium
 et Kunichium, quibus non ita pridem accesserunt P.
 Tyrus Gonzalez, Agidius, Estrix, munita, et
 Taberna.

Probatz nunc nostra et sanctorum auctorum conclusio
 primo. In questione juris naturalis, versante circa
 principium aliquod velle practicum, et ad innumeros et
 quotidianos casus particulares se extendens, illa sententia
 ex duabus oppositis est certior et indubitata preferenda,
 qua tenet a plerisque gravissimis et doctissimis aucto-
 ribus, quastioe hanc ex instituto examinantibus, nisi
 altera nitatur rationibus efficacissimis, et vis non eviden-
 tibus. Ita talis est nostra benigna sententia, quod major est
 certa, hoc ipso est, quod sapientissimi plerisque post di-
 ligentissimum examen ex instituto susceptum non agnoscent
 tale obligacione rigida, censenda est hoc non dari.
 Deinde auctoritas sapientium plurimum valet in rebus
 juris naturalis, quod hoc jus digito Dei inscriptum est in cordibus

171.

De Conscientia probabili.

nostris, juxta illud scripturae: Signatus est super nos
lumen vultus tui Domine. quod cum plurimi sapien-
tes hanc obligatorem rigide non agnoscant eam post dili-
gentem inquisitionem, hoc ipso non est inscripta cordibus no-
stris. quod autem illa sit juris naturalis, et quidem
pertinens ad prima vel primis valde propinqua prin-
cipia juris naturalis, dum quaritur, an deest obligatio sequendi
in gravi spe tutiora, apud omnes certum est, cum ex illa
regulatur quotidiana hominum actio.

172. Confirmat. Leges juris naturalis aut eam dei vel homi-
ni dantur, et praesertim si versentur circa quotidianos
casus, sunt quasi vestigia regulae morum, et sunt etiam
tam occulta, ut solentur virorum sapientium post dili-
gentem summam acerbam, examinandam et indagandam
passim subterfugiant: atqui lex et obligatio sequendi
spe tutiora inter sententias duas oppositas aequo probabilem
subterfugit solentur eam sapientium, et quidem post adhi-
bitam summam diligentiam. quod.

173. Probat. 2. argumto eam rudibus accommodato: si
existat lex, siue non, si non est sufficienter promulga-
ta hominibus, tunc non obligat: sed lex, quae passim a
sapientissimis et instituto eam examinantibus nega-
ta fuit et omnium negat, non est sufficienter promul-
gata. quod siue existat, siue non existat, non obligat.

174. Probat. 3. In dubiis melior est conditio possiden-
tis: sed cum est aequalis probabilitas in utraque
parte, ad summum est obligatio dubia. quod melior est
conditio possidentis.

175. Confirmat: homo possidet suam libertatem agendi

vel omittendi actus, donec ipsi sufficienter probet, illud esse preceptum vel prohibitum. Sed quamdiu lex est dubia, et qm invincibiliter, tandem ipsi non sufficienter hoc probat. qd possidet sua libertate agendi vel omittendi illud actus.

§. 2^{us}.

Solvuntur Objectiones.

Ob. 1. ubi non est major apparentia liciti, quam illiciti, non potest illicitus tendens sub ratione veri iuris dicare illud potius esse licitum, quam illicitum. atqui in concursu duarum sententiarum agens probabilis non est major apparentia liciti vel illiciti. ergo non potest illicitus judicare unam potius esse licitam, quam illicitam.

176.

Respondeo. non potest illicitus judicare illud esse potius licitum, quam illicitum iudicio remoto et speculativo. Transeat major iudicio practico et proprio. ~~Nego~~ majorem. licet est illicitus ponat, non potest judicare rem quamdam potius esse licitam, quam illicitam, potest tamen sibi super eam obsequi, ut et reflexe cognita formare dictamen reflexum ac practicum, quo potest judicare illud sibi hic et nunc esse licitum, hoc quia, quod lex invincibiliter dubia non obligat.

Ob. 2. sententia agens probabilis et minus certa nemo potest judicare absolute esse veram. ergo illa nemo potest sequi. Respondeo. 1. Transeat. Antecedens. 2. qd. ergo illam nemo potest sequi tamen iudicium practicum et ultimum. 3. qd. remotum et speculativum. 4. qd. Tandem potest subditus obedire

177.

De Conscientia probabili.

superiori praesipienti iuxta sententiam minus tutam; licet non appareat hoc absolute vera. 2. ut quis prudenter sumat medicinam, non est opus, ut absolute iudicet, eam esse profuturam. 3. ut gubernator prudenter laudat urbem, non requiritur, ut iudicet, hostes certo adventurum, sed sufficit, modo prudenter dubitare potest de adventu hostium.

178.

Q. 2. N. A. Quod est in quibus aliis Thomista non possunt absolute iudicare, omnes sententias S. Thoma esse veras. 2. si iudicet prudenter actionis proximi interpretari in meliori parte, licet enim probabilius appareat, illas esse factas animo falso et malo. 3. si voluntas inter duo bona aequalia eligere, quod vult, enim quod non apparet major delectabilitas in uno, quod in altero, sic enim stans ad binum potest eligere unam viam pro altera, licet non habeat majus motivum, quod enim iudicet hoc potest in ratione veri.

4. qui iudicat sententiam aliquam esse certam et comparative probabilem, hoc ipso enim iudicare potest, illam esse dignam prudenti assensu. quod potest eum dare.

Deinde hoc ipso, quod sciam, alijs prudentibus eam videri veram et probabiliorum, potest enim iudicare, quod sit vera, licet mihi opposita videatur, quod probabilis, vel probabilior, cum quod fieri potest, ut verum sit, quod mihi et alijs non apparet verosimilius.

179.

Ob. 3. Dictamen practicum et proximum a nobis requisitum ad sequendam licitam sententiam minus tutam provenit tamen ex prudentia carnis et ex parte partis tutioris, ut repugnantis carni. quod tale dictamen non est honestum. Q. N. A. potest esse

Disputatio. 4. Articulus. 3. §. 2.

40

Voluntas habere honestissimas causas assentiendi
parti minus tuta e.g. q̄ reveret̄ auctoritatē gra-
vissimorum doctorum, eam sententiā propugnantiū,
q̄ utilis ad promovendam salutē propin-
q̄ sententia rigida nimis difficilis illi foret, deniq̄
q̄ servit ad propria conscientia libertatē, qua
n̄ ē noxia libertas carnis, sed caut̄ et moderat̄
amor sui, qui n̄ auget obligatōes sine necessitate.
Ob. 4. In jure Canonico Capitulo Juvenis de
sponsalibz, capitulo significasti, et capitulo
audientiā de homicidio, uti em̄ in Sanctis
Patribz sagissimē dicit̄: In dubio tutius ē se
quendum, nominatim vero in dicit̄ in casu homi-
cidij dubij nimirū, q̄ sacerdos in dubio, an oc-
ciderit hominē, sit habendus pro irregulari, et ne
videat̄ statim novum jus, addit̄ rāo conis, et ita ex
jure naturali: q̄ in dubiis debemz eligere semitā
tutiorē. q̄ debemz tutiora sequi.

180.

R. C. H. D. q̄s. q̄ debemz tutiora sequi
in casibz quibzdam particularibz in jure
clare expressis et exceptis, qualis ē casus
homicidij dubij in peccato irregularitatis.
C. q̄s. in alijs em̄ casibz à nullo jure ex-
pressis et exceptis. N. q̄s. Ita Respondet
Sanchez, Reginaldus, Filliuccius, Bonnacina.
Quod am̄ casus homicidij dubij sit exceptus
in jure, eam̄ deit̄ specialis inconvenientia,
qua fieret, si is, qui de patrato homicidio em̄
tm̄ dubij ē, sustineret personā Christi et
assisteret sacris. Ad rāoē additam dicit̄,

181.

De Conscientia probabilis.

neutiquam à jure naturali præceptum est sequi Vni-
versaliter sententiam tutiorem. Unde principium illud:
In dubijs debemus sequi tutiorem sententiam, intelligendum est
unicè de casibus quibusdam particularibus clare in
jure expressis, quod nimirum ob certas causas aliud
præcipit vel dispoñit iuris, vel præceptum superioris,
vel si vtriusque intelligendum est, tunc dico cum Becano
tract: i. cap. 4. quæst. 9. num. 4. et alijs, sequendam
esse in dubijs sententiam tutiorem tunc, quando dubium est
practicum.

182.

Reburrari fit argumentum, quod aliam sequeretur, neque
licitum esse sequi sententiam probabilem et minus tutam,
quod tamen ab Ecclesia est damnatum. Deinde notari
debet, ratio legis non est lege, ut patet sapienter ex Con-
cilijs, notatim vero ex illo, quod Ecclesia approbavit
sententiam Episcopi alicujus, quod fuit angeli pons de ringi;
quod non omnino omni corporis sunt expertes. quod in hac ratio
addita sacro irregularitatis de homicidio dubio
non est lex. Ultimo denique leges dubie
iuris et septus desunt applicari per alios cla-
riores: clarissimos autem habemus, quod non debet obligatio
vtriusque sequendi sententiam tutiorem, sicuti sunt iuris
septus: omnia sunt restringenda: favores ampliandi.
In dubio melior est sententia præcedentis.

183.

Ob. 5. Axioma illud: In dubio melior est conditio
præcedentis, solum habet locum in materia factiva. quod non potest
allegari in alijs materijs. Quia cum Suarez et ceteri
sententia Recentiorem. N. A. nihil est est usitatum,

quam ut in materia obedientia nihil fiat dubia
exceptis subiti contra superiore constitutum in
prospice sua potestatis. In ma religiois ab-
solvat aliquis ab onere implendi votu dubiu, in
ma fidelitatis negot, obligari aliquo dubio pro-
niso. C.

Ob. 6. Lex amicitia exigit, ut am abstineamus
ab ijs, in quibz dubitamus, ac Deus amicus offendat.
qo debemus sequi tutiora.

184.

A. C. H. N. gria,
et supposito q sequendo parte minus tuta dubitamus
vel poms prudenter dubitare, an offendat Deus, vel
licet dubitamus in dictamine speculativo et remoto,
n in poms dubitare in dictamine proprio et practico,
tunc e firmiter nobis persuasum, licet em daret
Lex prohibens, illa in nos n obligari ob defectu
sufficientis promulgatio. qo.

Ob. 7. eger n prudenter eligeret medicina minus tuta
relicta tutiore. qo neq nos prudenter eligimus parte
minus tuta pro salute anime.

185.

A. i. R. torques.
qo debemus p elicere contritioe in Sacramento
Poenitentia, debemus statim post peccatu agere poe-
nitentia. A. 2. C. H. N. gria. Disparitas
e, q eligendo medicina minus tuta exponimus peri-
culo nostra salute corporale: atvero eligendo
sentia minus tuta n exponimus periculo nostra
salute spiritali, q n peccamus foaliter.

Quod am licite subinde poms, ac em teneamus
nos exponere periculo peccati maalis, certu e, et
patet inde, q teneamus administrare Sacramta

186.

De Conscientia probabili.

cum maa dubia, quando n̄ adē certa. Item q̄
tenemur adorare absolute sacrosanctā hostiā,
cum tñ nobis n̄ sit evidens, an sit verē consecra-
ta, vel an sacerdos consecrans sit valide baptizatus,
vel ordinatus, aut n̄ sit magus, atq; ita exponere
nos tenemur periculo Idololatriæ maa.

Articulus 4tus.

An liceat sequi sententiā minus tutā, et simul
etiam minus probabilem, relicta tutiore
et probabiliore?

S. Ius.

Statuitur nostra conclusio.

187. Dico: C. licitū ē ē duabz sententijs verē et
theologicē probabilibz, quarū una negat, altera
affirmat ep̄sententiā legis invincibiliter dubia sequi
sententiā minus probabilem, minusq; tutā relicta
probabiliore ac tutiore. Ita tenent excepto
Sparza illi oēs auctores, quos pro benigna sen-
tentiā precedente citavi, quibz addidit P. Plate-
lig plurimos alios, pietate, doctrina et dignita-
tibz Ecclēasticis illustres, inter quos sunt S. Leo
Magnus, S. Antonius, Paludanus, Malden,
Nicolaus Tudesius, Dydacq Alvarez, abelq,
Bonnac: Barbosa, Ledesma, qui in tract.
de penitentiā ait, hanc doctrinā ēē verissi-
mam, eamq; probari ex V̄s̄ti oīm usu.

188. His dignitate ep̄iscopali fulgentibz accedunt

Disputatio . 4. Articulus . 4. S. 1.

insuper plurimi alij ex quovis ordine Doctores,
 quos allegat P. Berhanus de Chamys in qua-
 stione facti, utrum Theologorum Societatis
 propria sit hac sententia, in qua questione teste
 P. Glatelio eruditissime demonstrat, hanc eadem
 sententia benigna, uti et priore precedente arti-
 culo asserita n. ee Theologorum nostra Societatis
 propria, proinde tot illustribz istarum sententiarum
 defensoribz, e quibz n. pauci illos docuerunt,
 primumque ubi Societatis Theologus de hac con-
 troversia quaedam scripsisset; imo ipsimet, qui in
 libris et cathedris rigida sententia ferventissime
 propugnant, in praei contrarium tenent, atqz ideo
 ipso facto nostra approbant, ut ante aliquot
 annos ex ijs aliqui hac de re studio interrogati
 responderunt, se in Confessione gaudere, si
 benigna quanda sententia habere possint: alij contra
 qui in sacro tribunali putarunt practice se-
 quenda sibi sententia rigida, eas in conscientia
 angustias, scrupulos et perturbaciones conjecti sunt,
 ut ad audiendis Confessionibz perpetuo abstinere
 debuerint, et hoc ipse de se factus e un-
 dignis auctor impressus ante paucos annos.
 Quibz oibz patet, immerito a Jansenistis,
 ac em alij traduci et calumnijs obrii sententia
 benigna, hujusqz defensores per contemptum
 vocari casuistas, probabilistas, capitulum pro-
 cones, homunculos, qui probabilibz mendacijs
 putant deleri posse lege Dei. Inter quos

189.

Disputatio. 4. Articulus. 4. S. 1.

insuper plurimi alij ex quovis ordine Doctores,
 quos allegat P. Stephanus de Champe in qua-
 stione facti, ubi Theologorum Societatis
 propria sit haec sententia, in qua questione teste
 P. Platelio eruditissime demonstrat, hanc eadem
 sententiam benignam, ubi et priore procedente arti-
 culo assertam non esse Theologorum nostrae Societatis
 propriam, productis tot illustribus istarum sententiarum
 defensoribus, à quibus non pauci illos docuerunt,
 primumque ubi Societatis Theologus de hac con-
 troversia quaedam scripsisset; imò ipsimet, qui in
 libris et cathedris rigida sententiam ferventissime
 propugnant, in praei contrarium tenent, atque ideo
 ipso facto nostram approbant, ut ante aliquot
 annos ex ijs aliqui hac de re studio interrogati
 responderunt, se in Confessionali gaudere, se
 benignam quandam sententiam habere, quidam: alij contra
 qui in sacro tribunali putarunt practice se
 quandam sibi sententiam rigidam, eas in conscientia
 angustias, scrupulos et perturbaciones conjacti sunt,
 ut ad audiendis Confessionibus perpetuo abstinere
 debuerint, et hoc ipsum de se factus est unus
 insignis auctor impressus ante paucos annos.
 Quibus omnibus patet, immerito à Jansenistis,
 ac em alij traduci et calumnijs obrui sententiam
 benignam, hujusmodi defensores per contemptum
 vocari capuistas, probabilistas, capitatus pra-
 cones, homunculos, qui probabilitibus mendacijs
 putant deleri posse legem Dei. Inter quos

189.

De Conscientia probabili.

Fagnanus ait, conscientia probabilissimum esse equum
Trojanum, ex quo inde procedunt opiniones falsa,
temeraria et scandalosa.

S. 2. Sus.

Offertur sententia nostra probationes.

190. Sententia moysi asserita et auctoritate stabilita
probari imprimis potest yedem argumentis, quibus arti-
culo priori antecedente probavimus. Interim
nunc probo eam in se: tenet subditus obedire
superiori praecipienti aliquid iuxta conscientiam minus tuta
minusque probata, licet subditus clare agnoscat, illud
probabile esse inhonestum: quod potest aliquis in obstante
majore probabilitate sua licite sequi conscientiam minus
tuta, et insuper sibi minus probata. H. habet
in manuali moralium Ludovici miranda, et
conspicua theologorum sententia tradit cum Suarez tom.
4. de religione tract. 10. lib. 4. cap. 15. cum
Vass. disput. 64. cap. 6. Cardena in chrysi,
dissertatione 16. Torouba, Perillo, Laymanns,
Glsung et alijs.

191. Habet insuper in Canone quid culpatur, ubi
dicitur: militem recte tunc obedire principi
bellum praecipienti, quod id non est contra legem Dei
certum est, vel utrum sit, certum non est. Dissipul
tenent Sancti Patres et asserita passim, inter
quos S. Bernardus, quidquid, inquit, vice Dei
praecipit homo, quod non sit tamen certum dissimulare
Deo, haud secus omnino accipiendum est, quia si Deus

Disputatio. 9. Articulus. 4. S. 2.

praeceptat. Et hujus ratio est, quod in dubio superiore inter et subditum praesumptio est pro superiore; et nisi ipsi in dubio obediendum esset, corrumpere ois disciplina inter hos, quibus est amore proprio peccatum fingere sibi potest aliquam sententiam contra superiores.

Confirmatur. quod oibus licitum est amore obedientiae, illud non est prohibendum a Deo. Sed operari juxta sententiam minus tutam et minus probabilem est oibus licitum amore obedientiae, quod operari juxta sententiam minus tutam minusque probabilem non est prohibendum a Deo.

Negs dicas: hoc ipso, quod superior id praecipiat, fieri id magis probabile subdito, quam antea fuerat: contra est, quod, ut ait Vass., quod opinio praepositi aut alterius nostra contra sit, nihil refert, ut ides probabilior, quam propria censeri debeat, vel, ut ait B. Gluing, in arbore scientiae, si hoc esset, tunc praepositi nullum amplius subditum sententiae suae reprobantem haberent.

Probat. r. illa lex non datur, vel si datur, non obligat, quia non est sufficienter promulgata. Sed lex sequenti inter duas sententias certo et comparative probabilis pro tutiore ac aequa vel magis probabile non datur, vel si datur, non est sufficienter promulgata. ergo non obligat. min: probat. illa lex non datur, vel non est sufficienter promulgata, qua prudenter negabilis est. Sed haec lex est

192.

193.

194.

De Conscientiâ probabili.

prudenter negabilis. gò. min: probab: illa lex
è prudenter negabilis, qua à confissima thes.
logoru sentia rem ex instituto examinan,
tum p̄r negata fuit et etiamnum negatur,
cujus existentiâ em efficaciter suaderi n̄ pot̄,
et hæc si daret, potius obicit, quã procedet.
sed talis è hæc lex. gò prudenter negabilis è.

194.

Major è certa, ubi em minor quoad primu
membru, quoad idum veri probatur ex solu
tione objectionu, ac em positive probabitur
postea evertendo præcipu fundamenta adverfa
riorum. Quoad idum inde patet, q̄, cum sapi
dificile sit, et ferme moraliter impossibile dif
cernere, quana ex opinioibz inter Doctores mul
tum controversis sit rejeta probabilior, obli
gatio hæc in oibz sequenti est ong intolerabile,
et innumeris anxietatibz et scrupulis obnoxia,
et licet per hæc lege minuerentur peccata ma
lia apud aliquos, apud alios t̄ ob nimia ejusde
obligois difficultate augerentur peccata foalia,
et insuper notabiliter cresceret difficultas tam in
administrando, quã suscipiendo Sacramto penitentiæ.

195.

Probabz. B. nulla solida rase probari pot̄
obligao servandi leges ut quascunqz ut ut diffi
ciles, siue rejeta existant, siue n̄, modo proba
bilis appareat operanti, q̄ existant, quantumvis
em oppositu illi appareat certi et comparative
probabile. atqui n̄ è hoibz imponenda tam
gravis obligao, qd nulla solida rase probari pot̄.

q̄. major probat, evertendo principum fundamentum
 adversariorum. si est aliqua ratio solida, tunc est
 hoc, q̄ si requireret ad quamcumque sententiam pra-
 ctice sequendam, ut quis eam iudicio speculativo et
 directo iudicet esse veram absolute. Sed haec ratio
 nulla est. q̄. major est principum fundamentum ad-
 versariorum. minor probatur: q̄ ex hoc sequeretur,
 q̄ neq̄ sequi possemus sententiam minus tutam et
 aq̄ probabilem, imo etiam probabilioram. Tenere
 quomodo adversarij iudicare possunt praedeterminatam
 phycam, aliisq̄ sententias similes esse veras abs-
 olute, licet tam improbeci, quam intempere sint
 minus probabiles? 3tio. nulla ratio requiritur,
 ut iudicio speculativo et remoto aliquis ju-
 dicet, illam sententiam esse absolute veram.
 q̄ falsa est minor. 4to. probatur. modo ali-
 quis iudicio pratico et reflexo iudicare possit
 licitum esse hic et nunc operari, jam ho-
 neste et licite operari: sic est, ut guber-
 nator prudenter claudat urbem, nullo
 modo requiritur, ut iudicio speculativo
 directo ac remoto iudicet absolute verum esse,
 quod adventurus sit hostis, sed sufficit, modo pro-
 babiliter id iudicet, vel prudenter dubitet, aut
 timeat; tunc est iam sibi fore praesens iudicium
 propinquum practicum ac reflexum moraliter
 certum, dicendo v. g. quandocumque verum ac cer-
 tum probabile est, adventurus esse hostem, de-
 beo claudere portas: sed hoc mihi nunc verum

De Conscientia probabili.

ac certo probabile est. quod deo clau-
dere portas. atqui ideo in portas clau-
dendo prudenter agit. quod falsum est proci-
pium ad veriorum fundamentum, quod nimirum
aliquis sententiam minus probabilem ideo sequi
non potest, quod judicare non est judicium speculative
ac remoto, illa est absolute vera.

196. Probatur. 4. Sicut non potest glitely judicare
absolute verum esse, quod liceat v. g. pingere
die festo, ita enim non potest judicare, absolute
falsum esse, quod liceat pingere die festo. quod
hoc ipso licite et prudenter potest pingere
die festo, posito est, quod haec licentia sit ipsi
minus probabilis in judicio remoto, modo tamen
apareat adhuc vere et comparative pro-
babilis. H. est certum. quod probatur.
hoc ipso potest glitely per dictamen alio re-
flectionem super hoc fuit dubium prudenter ju-
dicare, tale autem sibi hic et nunc esse
licite. quod hoc ipso potest sequi sententiam minus
tuta, minusque probabilem, licet non potest
prudenter judicare judicio speculative et
remoto, illa est absolute vera. H. pro-
batur. quodcumque aliquis rite obliqua perpen-
dit non prudenter judicat dari legem prohibito-
riam pictoria die festo exercenda, hoc ipso
talis lex prohibens non est ipsi sufficienter

De Conscientia probabilis.

ascendente Domino. qd opinio probabilior est re,
quæ operatio moraliter certa.

199.

Confirmatur. 2. quæ in Schola S. Thoma vel
subtilis Scoti sentit cum suis, adhuc prudenter
sentit, et dum spectat motum voluntatis s. q. lege
Ordinis aut decentiæ, quæ est in conformitate doctri-
nae, em in qæ moris, prudenter sentit. quis am
dixerit, cuius Thomistarum aut Scotistarum oes
sua sententia videri probabiliores? qd qui sen-
tunt sententia em minus probabilis, prudenter sentit,
dummodo illa sit verè et comparative probabilis,
quod semper requiritur.

200.

Probatur. 6. p. aliquis dare alteri consilium
juxta sententia minus tuta, et sibi minus probabile,
et ille alter p. hanc sui consultoris sententia licite
et honestè sequi. qd em ipse ex consultore p. ad
sequi. qd probatur. i. negativè. q. nulla rei
hujus ræ dari p., nisi hæc q. (Cum adversarij
contendant) consultor n. p. judicare sententia illa
sua ee vera, et qm judicio speculativo certo,
et exclusivo ois formidinis. hæc am ræ nulla è,
et probaret, q. negs sequi liceret sententia pro-
biliores minus tuta, q. negs hanc judicare p.ong
vera judicio exclusivo ois formidinis.

201.

A. verò prioris entymematis probatur. alij v. g.
Petrus, cui sententia minus tuta aparet probabi-
lior, p. alteri juxta eam consilium dare, ut
adversarij ipsi concedunt, qd em alij v. g. paulus
p. dare consilium, cui sententia talis aparet minus
probabilis. consequentia probatur: si Petrus

Disputatio. 7. Articulus. 4. S. 2.

confulenti dicere sit, ipsi p[ro]p[ter] licite h[ic] et
nunc sequi sua sententia sibi probabilior, tunc
n[on] e[st] ratio, cur n[on] e[ss]et paulo eidem confulenti
dicere p[ro]p[ter] ipsi h[ic] et nunc licite sequi p[ro]p[ter]
sententia petri: atqui Petrus, cui illa sententia
minus tuta videtur probabilior, sit hoc dicere:
q[uo]d e[st] Paulus idem sit dicere confulenti; li-
cet Paulo videatur illa sententia minus probabi-
lis.

Neq[ue] dicas: Paulus in tali casu, licet dicere
p[ro]p[ter] sententia minus tuta alijs viris doctis videri
probabilior et absolute vera, addere t[ame]n debere,
sibi illa videri minus probabile, et absolute falsa:
q[uo]d si dixerit, hoc ipso alteru[m] illu[m] debere sequi sen-
tentia tutiore, eo q[uo]d minus tuta n[on] amplius apa-
ritura sit ipsi verosimilior notabiliter opposita
tutiore. n[on] inquam, hoc dicas. alias e[st] se-
queretur, q[uo]d e[st] ille, cui sententia minus tuta
aparet notabiliter probabilior opposita tutio-
re, quamvis interroganti respondere p[otes]t, eandem
sententia minus tuta[m] sibi notabiliter videri
probabilior, et absolute e[ss]e vera, addere t[ame]n
deberet, opposita tutiore alijs viris doctis videri
magis probabile, et absolute vera, et si neq[ue]
ipse confiliu[m] dare p[otes]t, iuxta q[uo]d sententia minus
tuta sequi p[otes]t confulenti, q[uo]d t[ame]n con[tra] p[ro]p[ri]i ad-
versarij, et adversarij n[on] concedent.

202.

S. 3. tius.

Soluntur Objectiones.

De Conscientia probabili.

203. Ob. i. Sententia hęc nimium laxat conscientias,
et enervat vim legum. qđ n̄ ē admittenda. con-
sequentia in ea patet, qđ Matth. 7. intrare jubemur
per angustā portā, et ibidem spatiosa dicitur via,
quā ducit ad perditionē, cum qđ sententia benigna
monstrat viā spatiosā, rigida verō arctiorē, sequi
debemus rigidam. R. i. argūto probare,
qđ neq; liceat sequi sententiam minus tutā et pro-
babiliorē, qđ em̄ hęc magis laxat conscientias,
quā opposita. Deinde Retorgeri p̄t ar-
gumentum. Sententia adversariorū nimis coar-
ctat conscientias, et redigit ad impossibilia, serupen-
dos et anxietates; cum tñ Juguū Christi dicat in
Evangelio sive, et onus leve. qđ.

204. R. 2. N. A. licet ē aliquantulum laxet, n̄
tñ plus equo laxat conscientias, nec enervat
vim legum; cum hęc n̄ obligent, si sint inveni-
biliter dubia, prudenter negabiles, et n̄ sufficien-
ter promulgata. Ceterum quinam effectus
primis Ecclesia temporib; facti sint in stricto
rigore, praesertim in administratione Sacramenti
Poenitentiae tunc usitato, dum nimirum gravissima
diuturna ac publica poenitentia imposita fuerunt
poenitentibus, fusē Describit b. Franklinus duo-
bus tomulis contra rigidiorū quorundam calum-
nias. Quodq; conjici p̄t ex hoc, qđ tom. 2. dist. 2.
II. subjicit his verbis: Cum anno 1095. Urbanus
Papa in Concilio Claramontano Sacrum celebrā in,
diceret ad recuperandā terrā sanctā, et ad illud

eventibus in praeiudicium proponeret integrali relaxatione
penitentiarum, alias pro peccatis exsolvendis.
rum, tantum hominum factus est concursus ad bellum,
ut urbes tota vacuarent: Destituebantur, in-
quit, agri cultoribus, aedes habitatoribus, totis
migrabatur urbibus. De eodem quoque S.

Bernardus. epist. 249. sic hbt: Vacuabantur urbes
et castella, et poena iam non inveniunt, quem
apprehendant septem mulieres Virum unum.

fecerant hoc nimirum. Fideles ex impatientia
nimis rigoris et desperatione, qua tandem ab-
ire in militiam adacti sunt.

Ob. 2. si sententia minus probabilis sequi li-
ceret, tunc frustra laborarent theologii, dum
scientes dari opinionem probabilem faventem liber-
tati, tamen contendunt actionem aliquam, de cuius li-
centia certat, esse prohibitam. Sed hoc non potest dici.
quod. Q. N. majore labor est iste deseruit,
ut melius constet de certitudine comparativa
sententiarum, et tandem fiat sententia certa,
vel omnis falsa declarentur.

205.

Ob. 3. qui practice sequitur opinionem minus proba-
bilem, facit in eo probabiliter iudicat esse male
peccatum. quod non licet. Q. D. A. ita tamen,
ut simul in iudicet, probabiliter non esse peccatum
male, et certo falso non esse peccatum male.

206.

Q. A. ut hoc non simul iudicet. N. A. et gratia.

Ratio est, quod sic operans debet sibi formare dictamen
proximum reflexum, quo iudicat, hic et nunc in du-
bitio speculativo non esse prohibendum a Deo sic ope-
rari.

De Conscientia probabilis.

207.

Ob. 4. Sententia minus probabilis comparata ad, probabiliorē, et in presentia hujus personae suam probabilitatē, aut fallē ita operans cum ignorantia vincibili operat, ut pote quā potest fallē deponere. q̄ n̄ licet ita operari.

R. N. H. quoad utrumq; membrū. Rāo prioris ē, q̄ per sententiā probabiliorē n̄ exerantur fundamenta sententiā minus probabilis. Rāo posterioris ē, q̄ taliter operans fuit, sententiā suā minus probabilē ēe adhuc verē et comparativē probabilē, et alterā, licet magis probabilē, n̄ tñ ēē certā, et forte moraliter fallē inhonestā potius, quā suā; praesertim cum multa sententiā, ante aliqua tempora probabiliores, nunc certō fuit falsa, qualis ē illa, quae docebat solemnitate votorū ēē de cetera Religiois, unde n̄ operat, cum ignorantia vincibili, qui eam nec potest, nec debet deponere.

208.

Ob. 5. Cognitio moraliter et objective falsa n̄ potest ēē formaliter vera. q̄ nec operatio moraliter inhonesta potest ēē formaliter honesta. Sed sequendo sententiā minus probabilē faciunt operatioē moraliter inhonestā. q̄ ē formaliter inhonesta.

R. i. hoc argumētum probare, q̄ negs probabiliorē rem sequi potest, q̄ ē hac frequenter ē moraliter inhonesta. Item q̄ operatio moraliter et inhonesta et ex errore invincibili facta, ēē formaliter inhonesta.

209.

R. 2. C. H. N. ḡtia. Subsumptum Concedo, et nego alteram consequentiam. Diffinitas ē, q̄ veritas actūs essentialiter respicit et

partialiter constituitur per statum objecti ita se habentem, sicut actus enuntiat. icontra vero honestas formalis nec essentialiter respicit, nec partialiter constituitur per honestatem materialem et objectivam, sed pendet unica ex dictamina, cui substat, ut patet ex casu, quo quis alteri auferret alienum, putans eum suum.

Ob. 6. Viator imprudenter eligit viam minus tutam, et minus probabilem. qd em operans sententiam minus tutam et minus probabilem. 210.

R. 6. A. N. qd. Disparitas est, qd viator sibi non potest procurare certitudinem viae et salutis per dictamen reflexum et ultimum aliq. ab vero operans id potest.

Ob. 7. ex P. Taberna, sententia contra patens. 211.

Juxta nos haereticus sua haeresim judicans probabilior, licet doctrinam catholicam judicaret probabilior, potest honeste in suo errore persistere. Sequela autem est damnata ab Innocentio XI. qd est simile qd ait citatus Auctor sequi in Pilato Christum damnante ad mortem, eum scilicet non peccasse, qd sequi potuisset sententiam Pontificum et populi Hebraici, quos utiq. judicare potuit saltem minus probabiliter eos habuisse causam justam Christum morti tradendi.

R. ad primam N. majorem. Ratio est, qd magnus est discrimen inter probabilitatem haeticorum, et probabilitatem Catholicorum, de qua hic loquimur, nam haec nostra includit ignorantiam, 212.

De Conscientia probabili.

et incertitudinē invincibilem, qua vinci nō potest, fuit enim post diuturnas disputationes: e contra verō hereticorum probabilitas includit ignorantiam vinci-
bilem, q̄ potest et debent majore diligentia adhi-
bere, ut perveniant ad certitudinē, ad quā certifi-
catis pervenient, si animo sincero prestent eam
diligentiā inquirendi certitudinē, et ideo, sicut
ab ignorantia invincibili ad vincibilem nulla ē
argumentatio, ita neq; ab una probabilitate
ad aliam.

213.

Quod attinet ad Pilatū, nego, cum probabili-
ter judicare potuisse de Justitia Crucifixionis
Christi, fecerat ē, ut ait scriptura, q̄ per in-
vidiam tradiderunt eum, et ideo lavit manus.
Item dicendum ē de Judais tradentib; eum, qui
ex signis manifeste videre poterant, eum ē
Christum, ut testatus ē ipse Dominus: si ea signa
fecissem, que nemo alius fecit, peccatum
haberent. et ideo terribiles illa maledictio-
nes in populum hebreū latae sunt, qua in
psalms 108. et alibi continentur: c: g: in me-
moria redeat iniquitas Patris ejus, in confre-
ctu Domini, et peccatum Matris ejus (id ē
Synagoga) n̄ deleatur.

214.

Ob: 8. Sequeret; q̄ si aliquis accepisset re-
sponsū ab uno theologo sibi minus gratū,
pōt consulere aliū, et si neq; ab hoc refer-
ret faventē sententiā, pōt adire tertium et
quartum. hoc ē absurdum. gō.

Q. C. majore. D. minorem. Sed hoc est absurdum, si interrogans non servet condiciones necessarias. C. minorem. si eas servet, hoc est, si non agat mala fide, neque studio adeat haec notorie indoctus.

N. minore et ipsa. Quod responsum est, quod talis utilis neque licitus ad finem licitum, ut scilicet tandem acquirat sententiam sibi faventem in re licita, go.

Ob. 9. sequeret, quod aliquis post horologium fallax, et indicans tunc horam undecimam, quod jam est duodecima. hoc non potest dici. go.

215.

Q. D. majore. sequeret, quod aliquis post sequi horologium fallax, de quo in hoc et nunc verè et comparative probabile est, quod non fallat. C. majore. de quo hoc non est verè et comparative probabile.

N. majorem. Sententia autem verè et comparative probabilis est similis horologio, de quo est verè et comparative probabile est, quod non fallat, vel si reipsa falleret, tunc error foret inculpabilis, nec peccaminosus, nisi maleficus. Tunc sequeret, ex hoc, quod neque probabilior sequi liceret sententiam, quod est haec falleret.

Ob. 10. go est liceret sequi sententias temerarias, et scandalosas. Hoc non potest dici. go. Q. Nego. Sententia est verè et comparative probabilis non est scandalosa nec temeraria, sed potius temerarius est, gravium virorum sententiam dicere temeraria.

216.

Ob. 11. In concursu duarum opinionum probabilium quivis facere tenetur, quod est in se ipsis ad assequendam veritatem: Sed qui sequitur minus probabile, hoc non facit. go. Q. D. majorem. ad assequendam

217.

De Conscientia probabilis.

Veritatem dictaminis proximi. C. majorem. re-
moti. N. majorem.

218.

Ob: 12. vis ille foaliter peccat, qui transgreditur
legem reipsa existentem, nisi illum excuset ignorantia
invincibilis, sed talis, qui sequitur probabilem relicta
probabiliora, scilicet transgreditur legem reipsa existen-
tem, et ipsum non excusat ignorantia invincibilis.
gō.

Q. D. majorem. nisi illum excuset
ignorantia invincibilis, hoc est, omnimoda infirmitas
legis. N. majorem. hoc est invincibilis carentia
cognitionis sufficientis ad servandam legem, qua
datur. C. majorem.

219.

Ob: 13. Sententia haec repugnat auctoritati S.
Thomae. gō. Q. N. H. ut est bene ostendit li-
ber auctoris Anonimi, recentissimi in lucem editus,
et totius Galiae applausu receptus, cui titulus est:
Littera ad P. Patrem Alexandrum Dominicanum,
in quibus doctrina Thomistarum cum doctrina alio-
rum Theologorum comparatur, praesertim super
probabilitate opinionum et auxiliis divinae gratiae;
S. Thomas nequaquam est huic doctrina contrarius,
ipse est, ut ibi folio 59. habetur, quaestionem hanc
de probabilitate non examinare instituit, ut prope
qua primum postea, certa quadam occasione data,
in disputatione venit, si autem subinde septem habet:
ubi tradere videtur in dubio tutius esse sequendum,
semper loquitur de dubio practico, non speculativo.

220.

Fit hoc clarum inde, quod praecipui interpretes et
sectatores S. Thomae nobiscum sentiunt, inter
quos in dicto libello exprimentur est Thomistis
Alvarez, Bannez, Gopez et alij, qui omnes acriter,

Disputatio. 5. Articulus. i. S. i.

et certantibus animis studiosq; causam probabilitatis hujus amplexi sunt. et his utiq; notifi-
mus fuerit S. Thomas; imò Capitulum ge-
nerale Ordinis S. Dominici Commentarios Joan-
nis Florentini Baptista acerrimi sententia
nostra Patroni n̄ solum approbavit, sed em̄, ut
eocerent, foali precepto imperavit.

Disputatio 5ta.

De libertate actuum humanorum.

Articulus 1mus.

Quaeritur, et qualis libertas requiratur ad
actum moraliter honestum, vel
inhonestum?

S. 1mus.

Statuitur nostra Conclusio.

Sciendum ab initio libertatem dividi in liber-
tatem à coactione, et libertatem à necessitate,
seu indifferentia. prior è, quâ hâbit beati in celo,
cum amant Deum; diciturq; facultas operandi juxta
appetitû elicited sine violentia extempore illata.
Altera verò è facultas operandi, qua positis oib; ad
agendum prerequisite p̄t voluntas tñ agere vel n̄
agere, et superaddit voluntati indifferenti ad
agendum vel n̄ agendum. Subdividi solet in
libertate contradictionis, vi cujus n̄p̄t voluntas
agere vel n̄ agere, et in libertate contrarietatis,
qua è facultas ad ponendos actus contrarios, amo-
nem scilicet, vel odium.

Sico. i. ad actum honestu vel inhonestum moraliter, 222.